

Christian Ionescu

ENCICLOPEDIA ONOMASTICĂ

Control științific, revizia textului și redactare:
Mihail Zemleacov

GRAFOART

Cuprinsul

Argument	15
Abrevieri	19
A.....	21
Acvilin.....	21
Ada.....	22
Adam	22
Adela.....	23
Adelaida.....	24
Adrian.....	24
Afrodita	26
Agapie.....	26
Agata.....	27
Aglaiia.....	28
Agnes	29
Agripina.....	30
Ahile.....	30
Albul	31
Albert.....	32
Alexandru.....	32
Alexe	34
Alice	36
Alin	36
Amalia	37
Ambrozie	38
Aminta.....	38
Ana.....	39
Anastasiie	40
Anatol	41
Andrei.....	42
Andronic.....	43
Angela.....	44
Antigona.....	45
Antim.....	46
Antioh.....	46
Anton	47
Apolo.....	48
Arabela	50
Arcadie.....	50
Areta	51
Argentina.....	52
Arghir	52

Arhip.....	52
Ariadna.....	53
Aristide.....	53
Aritina.....	54
Armand.....	55
Arsenie.....	55
Artemie.....	56
Artur.....	57
Aspasia.....	57
Atanasie.....	58
Atena.....	59
Augustin.....	59
Aurel.....	61
Aurora.....	62
Avram.....	63
Axente.....	64

B.....85

Baldovin.....	65
Baltazar.....	65
Barbara.....	66
Barbu.....	67
Bartolomeu.....	70
Basarab.....	71
Beatrice.....	73
Belizarie.....	73
Benedict.....	74
Beniamin.....	75
Bernard.....	76
Berta.....	77
Bianca.....	77
Bogdan.....	78
Bonifaciu.....	79
Boris.....	79
Brăduț.....	80
Brândușa.....	80
Brigita.....	80
Bucur.....	81
Bujor.....	82

C.....83

Caius.....	83
Calinic.....	84
Caliopi.....	84
Calipso.....	85
Calistrat.....	85
Camil.....	86

Candid	87
Cantemir	88
Carina	88
Carmen	88
Carol	89
Casandra.....	91
Casian	92
Cazimir	93
Călin.....	93
Cecilia	94
Celestin.....	95
Cezar	95
Chiriac	97
Chiril.....	98
Cincinat	99
Ciprian.....	99
Clara	100
Claudiu	101
Clelia.....	102
Clement	103
Cleopatra	104
Clotilda	104
Coman	105
Constantin.....	105
Consuela	107
Coralia	107
Corina	107
Coriolan.....	108
Corneliu.....	109
Corvin	110
Cosma	110
Crăciun	111
Crenguța	112
Crina	113
Crisant	113
Cristian	114
Cristina	115
Cristofor	115
Cynthia	116
D.....	117
Dafin	117
Dalia.....	117
Dalila	118
Damaschin.....	118
Damian	118
Dan	119

Daniel	120
Darie	121
David	122
Decebal	123
Delia.....	124
Demostene.....	124
Despina.....	125
Dezideriu	125
Diana	126
Diodor.....	126
Diomid.....	127
Dionis	128
Dobrița	129
Doina	130
Dominic	130
Dorotei.....	132
Dositei	133
Dragoș	133
Duiliu.....	134
Dumitru	135
E.....	137
Ecaterina	137
Eda.....	138
Edgar	138
Edita	139
Edmond	139
Eduard	139
Eftimie	140
Ela.....	141
Elefterie	141
Elena.....	142
Eleonora	143
Eliodor.....	144
Elisabeta	144
Elvira	146
Emma	146
Emanuel	147
Emil	147
Ermil.....	148
Erminia.....	149
Ernest	150
Eufemia	151
Eufrosina.....	151
Eugen.....	152
Eusebiu	153
Eustațiu	154

Eustratie	154
Eva	155
Evdochia	155
F	157
Fabius	157
Faur	157
Faustin.....	158
Felicia	158
Felix	159
Fevronia.....	159
Fidelia.....	160
Filaret	161
Filimon	161
Filip.....	162
Filomela.....	163
Filoteia.....	164
Flaminia	164
Flavius	165
Florin	165
Fotinia	169
Francisc	169
Fulvia.....	170
G.....	172
Gabriel	172
Galina	173
Garofița.....	173
Gaspar	174
Gaston	175
Genoveva	175
Ghenadie	176
Gheorghe	176
Gherasim	181
Ghervase.....	181
Gioconda	182
Gisela	183
Glafira.....	183
Gliceria	184
Gloria.....	184
Grațian.....	185
Grigore.....	185
H	188
Hanibal	188
Haralambie.....	189
Hariclea	189
Hector	190

Henric.....	190
Hiacint.....	191
Hilda.....	192
Hipolit.....	193
Horățiu.....	194
Horea.....	194
Hortensia.....	195

I..... 196

Iacob.....	196
Ieremia.....	198
Ieronim.....	199
Ifigenia.....	200
Ignat.....	201
Igor.....	202
Ilarie.....	202
Ilie.....	203
Inocențiu.....	205
Ioachim.....	206
Iolanda.....	207
Ion.....	207
Iordan.....	212
Iosif.....	213
Irina.....	214
Isidor.....	215
Isolda.....	216
Iuliu.....	217
Iunia.....	218
Iustin.....	219
Ivona.....	220

L..... 221

Larisa.....	221
Laura.....	221
Laurențiu.....	222
Lavinia.....	223
Lazăr.....	223
Lăcrămioara.....	224
Leandru.....	224
Leonard.....	225
Leontin.....	225
Leopoldina.....	227
Letiția.....	227
Lia.....	227
Lidia.....	228
Ligia.....	229
Liliana.....	229

Linda.....	230
Liviu.....	230
Luca.....	230
Lucia.....	231
Lucreția.....	232
Ludmila.....	233
Ludovic.....	233
Luminița.....	234

M..... 235

Magdalena.....	235
Maia.....	236
Malvina.....	236
Manase.....	237
Mara.....	237
Marcu.....	238
Margareta.....	239
Maria.....	240
Marin.....	243
Marius.....	244
Marta.....	245
Martin.....	246
Matei.....	247
Matilda.....	248
Mauriciu.....	248
Maxim.....	249
Mălin.....	250
Mândra.....	250
Melania.....	251
Mercedia.....	251
Mihai.....	252
Minerva.....	253
Minodora.....	253
Mircea.....	254
Mirela.....	255
Miron.....	255
Moise.....	256
Monica.....	257

N..... 259

Narcis.....	259
Natalia.....	259
Nestor.....	260
Nichifor.....	261
Nichita.....	261
Nicodim.....	262
Nicolae.....	263

O.....	266
Octav.....	266
Ofelia.....	266
Olga.....	267
Olimpia.....	268
Olivia.....	269
Onofrei.....	270
Oreste.....	270
Otilia.....	271
Ovidiu.....	272
Ozana.....	272
P.....	273
Palade.....	273
Pamfil.....	273
Panait.....	274
Pancratie.....	274
Pantelimon.....	275
Paraschiva.....	276
Pascal.....	276
Patricia.....	277
Patrocle.....	278
Paul.....	278
Pelaghia.....	279
Penelopa.....	280
Pericle.....	280
Persefona.....	281
Persida.....	281
Petronela.....	282
Petru.....	282
Platon.....	283
Policarp.....	284
Polixenia.....	284
Pompiliu.....	285
Procopie.....	285
Profira.....	286
R.....	287
Radu.....	287
Rafael.....	288
Rafila.....	289
Raluca.....	289
Ramona.....	290
Rareş.....	290
Răzvan.....	290
Regina.....	291
Remus.....	292

Renata.....	292
Robert.....	292
Rodica.....	293
Roland.....	294
Roman.....	294
Romeo.....	295
Romulus.....	296
Roza.....	296
Rozalia.....	297
Roxana.....	298

S..... 299

Sabina.....	299
Salomeea.....	300
Samson.....	300
Samuel.....	301
Sebastian.....	301
Septimiu.....	302
Serafim.....	302
Sergiu.....	303
Sever.....	303
Sibila.....	304
Sidonia.....	304
Silvestru.....	305
Silviu.....	305
Simion.....	306
Sânziana.....	307
Smaranda.....	308
Sofia.....	308
Sofronie.....	309
Solomon.....	309
Sorin.....	310
Speranța.....	311
Spiridon.....	311
Stela.....	311
Stelian.....	312
Sterian.....	312
Sultana.....	313
Suzana.....	313
Svetlana.....	314

Ș..... 315

Șerban.....	315
Ștefan.....	317

T..... 318

Tadeu.....	318
Taisa.....	318

Tamara	319
Tatiana.....	319
Temistocle	320
Teofana.....	321
Teofil.....	322
Tereza	322
Tiberiu	324
Timotei	324
Titus.....	325
Toma.....	326
Traian	328
Tudor	328
Tudose	329
V.....	331
Valentin	331
Valeriu	331
Vasile	332
Venera	333
Vera.....	334
Veronica	334
Veturia.....	335
Victor	335
Vincentiu	336
Violeta.....	337
Viorica	337
Virgil	338
Virginia.....	338
Vitalie	339
Viviana.....	339
Vlad.....	340
Voica	341
X.....	342
Xenia.....	342
Z.....	343
Zaharia	343
Zamfir	343
Zenaida	344
Zenovia	344
Zoe	345
Indice	347

A

Acvilin

Prenumele **Acvilin** și **Acvilina**, forme moderne și savante, foarte puțin frecvente în onomastica noastră contemporană, forma de masculin putând fi considerată chiar o raritate, corespund numelor latinești **Aquilinus** și **Aquilina**, atestate frecvent în epoca imperială ca nume de servi sau de liberti. Alături de acestea, la origine derivate cu sufixul *-inus* (*-ina*), romanii foloseau un cognomen **Aquila** și un mai vechi nume gentilic **Aquil(I)ius**, pe care îl legau de cuvântul *aquila* „acvilă, vultur”, considerat în Antichitate drept pasăre sacră și folosit ca simbol al lui Iupiter. Din Extremul Orient până în nordul Europei și în America precolumbiană, vulturul reprezintă un principiu spiritual, înălțimea, și ceresc, soarele, lumina, și este asociat zeilor puterii și ai războiului. Însă explicația numelui prin „vultur” nu este decât o etimologie populară: într-o foarte veche inscripție, numele gentilic este scris **Acvilius**, probabil forma originală care îl relaționează cu numele de posibilă origine etruscă și înțeles necunoscut **Acvius** și **Aconius**. **Acvila** este numele unui personaj biblic: un creștin din Pont care face parte din grupul celor 70 de apostoli, evreu de origine, expulzat din Roma împreună cu soția sa Priscila în timpul persecuțiilor împăratului Claudio și stabilit în Corint. Este, de asemenea, numele unui prozelit evreu născut în Sinope, contemporan al împăratului Hadrian și autor al unor traduceri grecești din *V.T.* **Acvilin** și **Acvilina** sunt nume purtate de câțiva martiri și martire din primele secole și astfel intră în onomasticonul creștin și în calendare și se răspândesc în Europa. De la greci numele ajung la slavi (în ucraineană, de exemplu, **Akilina** este atestat din 1484) și de la ei la români, fără a exclude posibilitatea unui împrumut direct din greaca medie sau modernă. Formele mai vechi folosite la noi, **Achila**, **Achilina**, **Aculina**, **Culina**, sunt aproape ieșite din uz. 📅 Sfântul Apostol Acvila, soțul Priscilei: 13 februarie (cal. ort.), 8 iulie (cal. cat.).

B

Baldovin

Baldovin (fem. **Baldovina**) este un vechi nume de origine germanică, atestat încă din sec. VII în Franța sub formele **Baldavin**, **Baldovin**, **Badovin** și în sec. VIII în Italia, sub forma longobardă **Paldoin**. Compus din elementele *bald* „îndrăzneț, puternic” și *win* „prieten”, frecvente în antroponimia germanică, numele ar avea sensul de „prieten îndrăzneț, prieten puternic”. Devenit calendaristic și răspândit mai ales în regiunile germanice și în Franța, unde a fost popularizat și de literatura medievală, **Baldovin** devine cunoscut în sec. XIII și în Răsăritul Europei, ca urmare a Cruciadelor: în istoria Imperiului Latin de Constantinopol sunt cunoscuți doi împărați cu acest nume: Baldovin I (Baudouin) conte de Flandra, conducătorul Cruciadei a patra și cuceritorul Constantinopolului, și Baldovin al II-lea, izgonit în anul 1261 de împăratul Mihail al VIII-lea Paleologul. În aceeași perioadă numele este atestat și la slavii de sud (la sârbi și croați în sec. XII-XIII, hipoc. **Balde**, iar în sec. XIV, **Baldovin**), și la români: între 1391 și 1415 un logofăt **Baldovin** făcea parte din sfatul domnesc al Țării Românești, în 1559 un alt **Baldovin** era împrăștiat de domn la Fundeni, lângă București, iar la 1571 apare în documente și o jupâniță **Baldovina**, soția unui mare pârcălab. Cum în secolele următoare sunt atestate și hipoc. **Baldea**, **Baldeș**, **Bâlde** (probabil slavii au considerat terminația *-ovin* drept un sufix compus din *-ov* și *-in*) sau derivatele toponimice *Baldovinești* și *Bâldești*, se poate afirma că, deși puțin frecvent, numele a pătruns în onomastica noastră dintr-o epocă veche prin intermediul slavilor de sud (bulgari și sârbi), pentru Transilvania trebuind să fie luată în considerație influența latino-catolică. 🗣️ Eng. Baldwin, fr. Baudouin, it. Baldovino. 📅 Sfântul Baldovin, abate din ordinul cistercienilor: 24 iulie (cal. cat.).

Baltazar

Rar în onomastica românească, **Baltazar** este un vechi nume de origine asiro-babiloniană care, datorită Bibliei și mitologiei creștine, a avut șansa să supraviețuiască și să se răspândească în Europa. În *V.T.*

C

Caius

Spre deosebire de celelalte limbi indo-europene, latina avea un sistem de denotație personală cu totul aparte, adaptat probabil de la etrusci. Fiecare individ purta cel puțin trei nume: *praenomen* – prenume „ce se pune înaintea numelui”, sau numele individual –, *nomen* – numele ginții –, și *cognomen* – supranume, poreclă. Ca nume individuale, romanii nu aveau decât 18: *Appius, Aulus, Caius, Cnaeus, Decimus, Kaeso, Lucius, Mamercus, Manius, Marcus, Numerius, Publius, Quintus, Servius, Sextus, Spurius, Tiberius, Titus*. Faptul de a fi fost scrise foarte rar în întregime, cel mai adesea folosindu-se prescurtările stabilite într-o epocă destul de veche, când romanii nu aveau un semn grafic special pentru litera *g*, explică de ce prenumele care în realitate suna **Gaius** a fost scris **Caius** și prescurtat ca atare **C.**, tradiție grafică ce s-a păstrat până în zilele noastre. **Caius** era foarte frecvent – lucru care se explică și prin faptul că, dintre cele 18 prenume, doar 10 erau folosite curent – și este atestat dintr-o perioadă foarte veche a istoriei romane. În ceea ce privește semnificația și originea lui, afirmații cât de cât sigure nu se pot face. Unii specialiști au încercat să-l explice prin *gaudium* „bucurie”, soluție greu de acceptat, din multe motive, iar alții l-au pus în legătură cu numele unei păsări *gaius* (cf. rom. *gaie* „coțofană”). Este interesant de amintit că și anticii puneau în legătură pe **Caius** cu numele unei păsări: în inscripțiile latino-etrusce, prenumele era tradus prin *Vil*, cuvânt înrudit cu *Velthur*, corespunzător lat. *voltur* sau *vultur* (de aici rom. *vultur*). Este posibilă însă și o origine etruscă: ca nume gentilic, **Caius, Caia** este înrudit cu **Caenius**, foarte apropiat de numele sau cuvintele etrusce *cainnia, caini* etc. În timpurile mai noi, **Caius** a început să fie din ce în ce mai rar folosit. A contribuit la acest fapt și obiceiul juriștilor antici de a folosi cu predilecție în exemplele lor pe **Caius, Titus și Sempronius**, cele trei nume ajungând să desemneze o persoană oarecare, să se transforme aproape în substantive comune. La noi, **Caius** a început să fie folosit, dar puțin frecvent, odată cu alte nume latinești introduse în Transilvania ca urmare a mișcării de emancipare a românilor inițiate de Școala Ardeleană. Astăzi apare foarte rar și probabil numai în anumite medii orășenești. ✕ Dintre personalitățile romane mai cunoscute care au

D

Dafin

Prenumele **Dafin**, **Dafina** este apropiat de marea majoritate a vorbitorilor limbii române de numele arbustului *dafin*. Într-adevăr, la origine, acest nume de persoană are la bază numele plantei, numai că **Dafin** și **Dafina** nu sunt create în limba română. Forma masc. **Dafin** este atestată în documentele Țării Românești încă din anul 1502, iar **Dafina** sau **Dahina** era numele soției voievodului Eustatie Dabija, domn al Moldovei între 1661 și 1665. Formele românești corespund perfect bg. **Dafin** și **Dafina** (cu diferite forme și hipocoristice împrumutate de la greci). Cu atestări foarte vechi în greacă (la Herodot), antroponimele **Dáphnis** și **Dáphne**, ultimul identic cu subst. *dáphne* „dafin, laur”, au trecut și în latină (masc. *Dáphinus*), unde forma feminină corespunde ca semnificație cunoscutului → **Laura** (mai vechi **Laurea**). ✕ Cunoscut personaj al mitologiei grecești, **Dafne** este nimfa iubită de Apollo și transformată în laur de mama ei **Geea**, pentru a o scăpa de urmărirea zeului (legenda este povestită de Ovidiu în *Metamorfoze*). În poemele lui Teocrit și ale lui Vergiliu este cântată trista poveste a păstorului Dafnis, fiul lui Hermes și neîntrecut cântăreț (orbit, ca pedeapsă, de nimfa trădată în iubire, moare căzând într-o prăpastie); este subiectul cunoscutului balet *Daphnis et Chloé* (1912) de Maurice Ravel (1875-1937).

Dalia

Ca prenume feminin corespunzător unui nume de floare, **Dalia** dovedește că sursa botanică este inepuizabilă în a oferi onomasticii feminine noi și noi nume. *Dahlia variabilis*, după denumirea științifică, este o plantă decorativă originară din Mexic. Adusă în Europa de un discipol al botanistului suedez Carl von Linné, Anders Dahl, planta poartă din anul 1791 numele acestuia. Ca nume de persoană, **Dalia** este o creație recentă europeană care s-a răspândit destul de rapid. Floarea poartă la noi și numele de **gherghină**, cuvânt identic cu prenumele fem. **Gherghina** (→ **Gheorghe**).

E

Ecaterina

Frecvent și răspândit astăzi în toată Europa, gr. **Ekateríne** era, probabil, necunoscut în lumea clasică. Pătruns în onomasticonul creștin, numele devine foarte popular printre adepții noii religii, datorită cultului unei fecioare martire din Alexandria, decapitate în anul 307 (numele acesteia apare în izvoarele grecești sub forma neașteptată de **Aikateríne**, poate pentru că în acea perioadă diftogul *ai* fusese redus la *e*; forma grafică păstrată în greaca modernă, **Aikateríne**, apare o singură dată, și în izvoarele mai vechi). Originea și semnificația numelui rămân încă nesigure. Explicat prin greacă, **Ekateríne** a fost considerat femininul lui **Hekaterós** (atestat la Hesiod prin Strabon, ca supranume pentru satiri și nimfe, sau la Plutarh, ca nume al unui macedonean), înrudit fie cu un supranume al lui Apolo, **Hékatos** (folosit de Homer în *Iliada* și explicat prin *hékatebólos* „care lovește de la distanță”), fie cu numele zeiței subpământene **Hekáte** (cea care făcea vrăji și descântece la răspântii; la romani, *Trivia*). Nu lipsesc nici propunerile de a explica numele prin alte limbi, de exemplu prin egipteană (dintr-un cuvânt cu sensul „coroană”). Dacă în acest domeniu lucrurile nu sunt clare, cu siguranță că la răspândirea numelui a contribuit o mai veche etimologie populară, și anume apropierea de adj. *katharós* „pur”; această explicație a lăsat urme în grafia numelui, care se scrie cu *-th-* în Occident. **Ecaterina** este un nume vechi și la popoarele slave vecine (la slavii răsăriteni, atestat din sec. XV), prin intermediul cărora fie numele de bază, fie unele derivate și hipocoristice au ajuns și la noi (nu trebuie trecută cu vederea, în anumite regiuni, nici influența latino-catolică). Prima atestare a numelui în documentele muntene datează de la 1495, sub forma **Catalina**, ca nume purtat de soția lui Radu cel Mare; este forma comună limbilor română și albaneză (cf. sp. **Catalina**, magh. **Katalín**) și stă la baza formei actuale, destul de frecvente, **Cătălina** (masc. **Cătălin**). Vechi la noi și folosite și astăzi mai sunt **Caterina**, **Catrina** (cu hipoc. de formă masculină **Catrinel**), **Cati**, **Catina**, **Catinca**, **Catița**, **Catiușa**, **Lina**, **Trina**, masc. **Trinea** și **Trincă**, **Tinca**, **Tincuța**, **Catarina**, **Kitty**; ultimele două forme, recente, sunt de origine apuseană. Este cunoscut la noi și cuvântul *caterincă* „flășnetă”, împrumutat din ucraineană și provenit din numele pers.

F

Fabius

Destul de puțin folosit astăzi, **Fabius**, fem. **Fabia**, reproduce un vechi și frecvent lat. **Fabius**, nume care arată descendența din ginta Fabia. Fabii, care pretindeau că se trag din Hercule, apar în izvoarele latine cu mult înaintea erei creștine: primul lor reprezentant cunoscut în istorie este *Quintus Fabius Maximus Rullianus*, de mai multe ori consul în sec. IV-III, învingător al etruscilor, samniților și umbrienilor. Celebru este însă *Quintus Fabius Maximus Verrucosus* (cca 275-203 î.H.), generalul roman supranumit *Cunctator*, adică *Temporizatorul*, datorită tacticii de amânare a luptei decisive, adoptate de el contra lui Hannibal în cel de-al doilea război punic. Explicația gentilicului **Fabius** o găsim chiar în opera istoricului Pliniu cel Bătrân, care deriva numele personal, conform unei vechi tradiții, din subst. *faba* „bob”. Deși ar fi posibilă apropierea de unele nume din onomastica etruscilor (de exemplu **Fapi**), specialiștii acceptă și astăzi vechea etimologie, sprijinindu-se pe faptul că antroponimele formate din nume de plante erau obișnuite nu numai la romani, ci și la alte popoare. Cu toate că **Fabius** a pătruns în onomasticonul creștin, de mult mai multă popularitate s-a bucurat derivatul **Fabianus**, răspândit mai ales datorită cultului unui martir roman, papă între anii 236 și 250. Atestat și în vechile noastre documente, **Fabian** apare numai în regiunile unde s-a manifestat influența latino-catolică. **Fabius** și **Fabia** au fost reintroduse în uz în Occident în perioada Renașterii, iar la noi în sec. XIX, odată cu multe alte nume din istoria romană. Un împrumut recent, dar puțin folosit, este fem. **Fabiola**. 🗓️ Sfântul Fabian, papă și martir: 20 ianuarie (cal. cat.), 5 august (cal. ort.).

Faur

Vechi, și frecvent într-o vreme în onomastica românească, (o dovadă în acest sens fiind prezența lui în toponimie: *Făurei*, *Făurel*, *Făureni*, *Făurești*, *Făuroaia* etc.), **Faur** este cunoscut astăzi ca nume de familie. La origine este un supranume format în română de la vechiul subst. *faur* „fierar” (v. vb. *a făuri*), cuvânt care prin originea sa latină

G

Gabriel

Prenume frecvent în onomastica noastră actuală, **Gabriel** reproduce un vechi nume biblic ebr. **Gabriel**, purtat de unul dintre arhangheli. Arhanghelul Gabriel apare în *Cartea lui Daniel* din *V.T.*, ca trimis al lui Dumnezeu pentru a-i explica profetului Daniel anumite viziuni. Este celebru mai ales datorită *Evangheliei după Luca*, unde i se înfățișează lui Zaharia și apoi Mariei, pentru a le anunța nașterea lui Ioan Botezătorul și, respectiv, a lui Isus; funcție asemănătoare are în teologia islamică, unde este intermediar al revelației divine. Încadrat în seria numelor teoforice frazeologice (finalul *-el* reprezintă numele divinității, *Elohim*, ca și în → **Daniel**, → **Rafael**, → **Samuel**, **Natanael** etc.), **Gabriel** a fost apropiat, într-o interpretare mai veche, de ebr. *gheber* „bărbat” (în *Septuaginta*, ca și în *Vulgata*, apare expresia „bărbatul Gabriel”; în traducere rom., „omul Gavril”). În realitate, prima parte a numelui reprezintă vb. *gabar* „a fi puternic”, **Gabriel** fiind o propoziție construită cu perfectul verbului amintit: „Dumnezeu a fost puternic”. O construcție perfect identică, dar cu cele două elemente inversate, este numele asirian *Ilugabri* (*ilu* corespunde ebr. *el*, ugariticului *l* și arabului *ilah*). Folosit ca nume de persoană încă de la începuturile creștinismului și devenit calendaristic (alături de arhanghel, în calendare mai sunt și alți sfinți martiri cu acest nume) prin intermediar grecesc și latinesc (gr. **Gabriél** și lat. **Gabriel**), numele se răspândește în întreaga Europă. Prin limbile slave vecine (în ucraineană numele este atestat din 1441 și devine frecvent în sec. XVI, iar în sârbă **Gavriila** apare din anul 1342), forma grecească pătrunde și în onomastica românească. În documentele Țării Românești, **Gavriil** apare încă din 1388, purtat de un egumen al mănăstirii Cozia. În Moldova, documentele din timpul lui Ștefan cel Mare atestă forma **Gavril**, purtată de patru persoane. Create pe teren românesc sau împrumutate, derivatele și hipocoristicele folosite de români indică largă răspândire și frecvența ridicată a lui **Gabriel**. Iată doar o parte dintre acestea, multe cunoscute și ca nume de familie: **Gabăr**, **Gabre(a)**, **Gabru**, **Gațu**, **Gavrilă**, **Gavrincea**, **Gavriș**, **Gavru(I)**, **Havril**, **Havriș**. Un hipocoristic contemporan frecvent atât pentru masculin, cât și pentru feminin este **Gabi**. 🧑🧒 Magh. Gábor.

H

Hanibal

Prenumele masculin **Hánibal**, cunoscut din istoria veche, reproduce prin intermediul formei lat. **Hannibal** un vechi nume de persoană fenician, **Hannibal** sau **Hann-i-Baal**. Ca și în celelalte limbi semitice, în feniciană erau foarte frecvente numele religioase frazeologice prin care se exprimau sentimente de recunoștință, încredere, mulțumire etc. față de diferiți zei. În **Hannibal** se recunoaște cu ușurință numele zeului Baal, divinitate principală la unele popoare semitice, simbolizând la origine acțiunea binefăcătoare a soarelui. În limbile semitice, de exemplu în ebraică, *baal* înseamnă „posesor, stăpân, domn” și desemna, în Siria și Palestina, o serie de divinități care nu aveau un nume propriu. Considerate drept proprietari ai locurilor în care sălășluiau, aceste vechi divinități, numite cu termenul generic *baal*, erau spirite ale naturii și ale vegetației. Într-o epocă ulterioară, *Baal* devine, în Siria, personificarea stăpânului cerului, înrudit cu zeul babilonian *Bel-Marduk*, cultul acestor zei fiind cunoscut și în Egipt și Canaan. La Ugarit, în Fenicia, *Baal* a fost identificat cu *hadas* și opus lui *Mol* (*Moloh*), cel care îl ucide pe *Baal*; acesta însă reînvie odată cu moartea lui *Mol*, astfel încât cei doi reprezintă în fond ciclul anual al vegetației. Cultul lui *Baal* este atestat și prin prezența sa într-o bogată familie de nume de persoană, de exemplu, cel mai cunoscut la noi, → **Baltazar**; sau **Hasdrubal** „ajutat de Baal” etc. Primul element al numelui **Hannibal**, *haan*, înseamnă „favoare” și este înrudit cu vb. *hanan* „a face o favoare, a avea milă”, prezent și el în multe nume de persoană, dintre care cele mai cunoscute sunt → **Ana** și **Ion**. Cum vocala *-i-*, care apare între cele două elemente, *haan* și *Baal*, este o marcă a genitivului, **Hannibal** poate fi tradus deci prin „dar al lui Baal”. Prezența lui **Hannibal** în onomastica contemporană este legată de moda numelor din istorie reluată în Italia în epoca Renașterii (un fenomen asemănător s-a produs prin sec. X în Bizanț, când au fost reintroduse multe dintre numele clasice grecești). Probabil după model italian, **Hannibal** a fost preluat și în onomastica noastră, împreună cu multe alte nume romane, încă din sec. XIX. El păstrează amintirea marelui om politic și comandant militar al Cartaginei (n. 247, m. 183 î.H.), de numele căruia sunt legate atât celebra victorie de la Cannae, cât

I

Iacob

Cu o largă arie de răspândire, actualul prenume masc. **Iacob** continuă un vechi nume pers. ebr. **Jaakob**, purtat de un personaj biblic, fiul lui Isaac și al Rebecăi, frate geamăn cu Esau și considerat în istoria ebraică părintele poporului evreu, fiindcă cele 12 triburi se trag din cei 12 fii ai săi. Ca și în alte cazuri, primele încercări de interpretare a numelui apar chiar în *V.T.* Din cartea *Facerii*, 25:25-26, în pasajul referitor la nașterea lui Iacob, aflăm următoarele: „Și cel dintâi care a ieșit era roșu și peste tot păros, ca o pielică, și i-a pus numele Esau. După aceea a ieșit fratele acestuia, ținându-se cu mâna de călcâiul lui Esau; și i s-a pus numele Iacob”³. Conform acestei tradiții, numele pers. ar avea la bază subst. ebr. *akeb* „călcâi”. În aceeași carte, 27:36, mai apare însă și o altă interpretare, care pornește de la faptul că Esau ar fi vândut lui Iacob dreptul de întâi-născut, în schimbul unei fierturi de linte. Când Isaac îl binecuvântează pe **Iacob**, Esau zice: „Din pricină oare că-l cheamă Iacov, de aceea m-a înșelat de două ori? Deunăzi mi-a răpit dreptul de întâi-născut, iar acum mi-a răpit binecuvântarea mea”³. Cu siguranță, datorită unei etimologii populare, **Iacob** este apropiat aici de *akab* „a înșela, a înlocui”. În epoca modernă, deși specialiștii au putut urmări radicalul *-kb-* în mai multe limbi semitice, etimologiile propuse sunt multe și diferite. Unii acceptă legătura cu *akeb* „călcâi”, propunând semnificația „care vine din urmă” sau „care este născut după fratele său”. Alții au încercat apropierea de cuvântul arab *jakub* „cocoș de munte”, sprijinindu-se pe prezența unor alte nume de animale în nomenclatorul patriarhal (*Rahel* „oaie” și *Lea* „vacă” sunt chiar numele celor două soții ale lui **Iacob**). De o largă apreciere se bucură totuși o altă etimologie, care propune încadrarea lui **Jaakob** în familia numelor teoforice. Pe baza arabei de sud, radicalul *-kb-* este interpretat ca „a apăra, a proteja” (în arabă de exemplu, *mikabun* este „vălul care protejează fața femeilor”). Conform acestei ipoteze, **Iacob** ar însemna „(Dumnezeu) a apărat”, elementul teoforic lipsind. Este interesant de observat că nume proprii asemănătoare ebr. **Jaakob** apar și în izvoarele extrabiblice, mai exact în cele egiptene. Ar putea fi luate în discuție

³ După *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995.

L

Larisa

Prenume feminin modern și destul de folosit la noi, **Larisa** reproduce gr. **Lárisa**, probabil necunoscut în perioada clasică. Izvoarele grecești atestă însă, dintr-o perioadă foarte veche, existența a nu mai puțin de 16 orașe care purtau acest nume, cel mai vechi și cunoscut fiind actualul **Láris(s)a** din Tesalia. Etimologia acestui toponim, cu o arie de răspândire destul de mare, rămâne incertă, dar încercările făcute sunt interesante, întrucât pot oferi câteva informații asupra numelui personal. Strabon și Pausanias amintesc în operele lor de o zeiță *Lárisa*, fiica lui Pelasgos, de la care ar proveni numele orașelor grecești. Mai mult chiar, pentru a-i găsi totuși o explicație, **Lárisa** a fost apropiat de **Charíessa** și interpretat ca atare: „grațioasă, plăcută” (cf. gr. *cháris* „grație”). După cât se pare, este vorba doar de o etimologie populară, și mult mai rezonabilă este presupunerea că toponimul *Lárisa* este adaptarea grecească a unui cuvânt pelasgic cu sensul „cetate, fortăreață”. Preluat în perioada bizantină (probabil din *Descrierea Eladei* de Pausanias) și susținut de denumirea orașului din Tesalia, **Larisa** devine nume de persoană feminin și depășește hotarele Greciei. Deși numele este calendaristic, se pare că la noi **Larisa** este împrumutat din onomastica rusă, unde este mai frecvent.

Laura

Prenume feminin modern, răspândit, apreciat și destul de frecvent în onomastica noastră actuală, **Laura** are o istorie interesantă și elocventă în ceea ce privește capacitatea literaturii de a impune și susține vreme îndelungată un nume de persoană. În epoca imperială romanii foloseau cognomenul masc. **Laurus**, considerat de marea majoritate a specialiștilor drept o formație pe baza substantivului *laurus* „laur” (pentru **Laurus**, frecvent în Galia, a fost propusă și o etimologie celtică), lucru perfect explicabil dacă luăm în considerare valoarea laurului în antichitate. Consacrat lui Apolo și renumit pentru forța sa purificatoare, laurul încununa frunțile învingătorilor în lupte sau în jocuri, ale poetilor, împăraților (de aici, cuv. *laureat*). Corespondentul